

HACI BEKTAŞ VELÎ

Araştırma Dergisi

Yıl
Year 8

Sayı
Number 21

Bahar
Spring 2002

RAKKA VE ORTA ANADOLU EKSENİNDE BİR OYMAĞIN TARİHİ (CERİTLER)

Baki Yaşa ALTINOK
Araştırmacı-Yazar

ÖZET

Anadolu'daki Türkmen oymaklarından "Cerit" oymağının tanıtıldığı bu yazıda, Ceritlerin yaşam biçimleri, örf ve âdetleri, gelenek ve görenekleri hakkında bilgiler bulacaksınız. Ayrıca Ceritlerin sözlü geleneklerini de manzum olarak bu yazıda bulabilirsiniz. Ceritler 1692 yılında yaşamış Urfa ve civarında yaşamış, 19. yüzyılda Anadolu'nun çeşitli yerlerin de iskanları tamamlandı.

ABSTRACT

Cerit clan, one of the Turcoman tribes in Anatolia, their life style, customs, traditions, and conventions are given. The verbal traditions of the Cerits are provided through poems. Cerits lived in Urfa and in the surrounding settlements and their settlement pro-

cess in various parts of Anatolia came to an end in the 19. century.

Orta Asya'dan gelip Anadolu'yu yurt tutan 230 oymak, 1500'ü aşiret ve 5800'ü de cemaat olmak üzere 7230 dolayında Türkmen oymak, aşiret ve cemaat bulunmaktadır. Kırşehir ve yöresini yurt tutmuş irili ufaklı 450 Türkmen aşiretinden biride Oğuzların Bozok koluna mensup Beydili boyudur. Dulkadirli Beyliğini teşkil eden cemaatlerin çoğunluğu Bayat, Avşar ve Beydili boylarında idi. 1520 - 1570 tarihlerinde Beydili, aralarında Ceridlerin de olduğu bir çok obayı barındırmaktadır.⁽¹⁾

Anadolu'ya geldikten sonra şimdiki Şanlıurfa'nın Karacadağ yöresinde ilk önce Akkoyunlu devletine, daha sonra da Dulkadir beyliğine bağlı olan Beydilli, Bozulus'un 1613'de dağılması üzerine, bir kolu Gaziantep, Maraş, Kayseri üzerinden, diğer bir kolu da Toroslardan Adana, Karaman, Aksaray'ı takip ederek Kırşehir merkez olmak üzere tekrar Orta Anadolu'ya ulaşmışlardır.⁽²⁾

Yerleşik düzene geçmiş halkın şikayetleri üzerine 1690-1691 yılında Beydili boyu, bütün obaları ile birlikte şimdiki Suriye bölgesine sürülmüşlerdir. Rakka bölgesindeki köyleri harap eden yağmacı Tay ve Urban Araplarına karşı Anadolu'daki Beydili obalarını Belih ırmağının Harran altındaki Akça-Kale'den Rakka'ya kadar uzanan bölgeye yerleştiren Osmanlı, Beydili ile diğer bir çok oymakları da Urfa'nın doğusundaki Colab ırmağı kıyıları ile Boz-âbad ve Urfa'nı diğer bölgelerine yerleştirdi.

Böylece kendisine boyun eğmeyen bu Türkmenlerden kurtulmuş oldu. ⁽³⁾

Musacalu, Cerid, Avşar, Köçekli, Boynuinceli ve Karacayurt Türkmen oymakları da bunlar arasındaydı. Devlet sert ve ciddi tedbirler almasına rağmen, bütün bu oymaklar aynı yıl içerisinde Anadolu'ya geri kaçtılar. Çünkü bu bölgeler, Türk oymaklarının yerleşebileceği Anadolu'daki serin yaylaların coğrafi yapısında bir yer değildi. Toprağı verimsiz kuru ve susuz olduğu gibi, kavurucu çöl sıcaklarının hüküm sürdüğü bir yerdi. Rakka bölgesi Arap kabileleriyle Türkmenler arasında geçen savaş türkülerıyla dolu olduğu gibi, Türkmen oymaklarının adeta bir sürgün yeri idi. ⁽⁴⁾

Bu sürgünde en büyük ızdırabı Beydili ve ona bağlı oymaklar çekmiştir. Yine bu olaya dair acı hatıralar, Kırşehir başta olmak üzere Keskin yöresinde halâ yaşatılmaktadır. Aşağıdaki türkü bunun acı bir kanıtıdır.

Toplandık aşiret geldik Colab'a
Başımızda esen boran değil mi?
Şahin Bey, Karaca konduk yanyana
Hacı Ali'nin yurdu Seylan değil mi?

Urumdan öteye yığnak düzüldü
Aşiretler isim isim yazıldı
Koca Berk Ağa'nın bendi bozuldu
Cerit önu tozlu duman değil mi?

Kurt Karaca Ulaşlı'nın beyine
O da kondu Şahin Bey'in sağına
Firkat girdi Ağca-Kale dağına
Yusuf Paşa cana kıyan değil mi?

Misis'ten göçünce Irakka yolu
Anavarza üstü Bayındır eli

Perişan düştü de koca Badili
İstanbul belimiz kıran değil mi?

Süleyman'ım haymalarım kurulsun
Çekilsin sancaklar aşret derilsin
Gündeşlioğlu destan olsun çığırsın
Firuz Bey'in yurdu Ören değil mi?

1696'da ikinci kez Rakka'ya sürgün edilen Türkmenler, şimdiki Suriye çöllerinin sıcağına dayanamayıp tekrar Anadolu'ya geri kaçtılar. Rakka beylerbeyi Ahmed Paşa Türkmenlerle baş edemeyince görevinden alındı ve Bozok-Çorum sancak beyliğine atandı. Rakka valiliğine "Başkomutan" pâyesi verilen Anadolu müfettişi Yusuf Paşa tayin edildi.

Yusuf Paşa, büyük bir askeri birlikle yerlerini terk eden Türkmenleri Rakka'ya geri göndermek için harekete geçti. Yusuf Paşa, Kadioğlu namıyla bilinen Kürtlerden Bektaş Bey'in oğlunu Türkmenlere gönderip "Rakka'ya iskan giderlerse ne âla, gitmezlerse padişah'tan gelen ferman gereği hepisinin kılıçtan geçirileceğini" bildirdi.

Rakka'ya iskan edilmeyi reddeden Beydililer düzenli Osmanlı ordusunun üzerlerine geldiğini görünce direnmek için isyan ettiler. Yusuf Paşa'nın kuvvetleriyle savaştılar. Beydiliye destek veren Mamalı aşiret reisi Deveci Ali ile Paylı namıyla bilinen Rışvanlı Halil Bey'in arasına nifak sokan Yusuf Paşa, Paylı Halil Bey'e Mamalı aşiret reisi Deveci Ali'yi tuzağa düşürtüp öldürttü.

⁽⁵⁾ İç çekişmelerden zayıf düşen Beydili aşireti Yusuf Paşa'ya yenildi. XVII yy. Türkmen aşiretleri arasında yaşayan Ozan Budala bu olayı şöyle dile getirmiştir.

Seksen bin haneyle isyan edince
Anadolu benim dedi Beğdili
Kadoğluyla Yusuf Paşa gelince
Paylı Mamalı'yı vurdu Beğdili.

Kara bayrak salak kanlı salaca
Aşiretin ucu vardı Maraş'a
Yetiştirdi imdada beğ Kurd Karaca
Zor ile yollara durdu Beğdili.

Davullar döğündü çekildi sancak
Koç yiğit atına bağlandı ponçak
Deveci Ali öldü kırıldı kolcak
Eylenip Colap'ta kaldı Beğdili.

Ali Beyim on batman gürz atardı
Kurd Karaca bir orduya yeterdi
Cerid Bekir al kanlara katar
Nice alayları yardı Beğdili.

Suluca Karahöyük belli yurtları
Aldı beni Beğdili'nin dertleri
Çöle düştü Beğdili'nin kurtları
Rakka çölünün kurdu Beğdili.

Taylı uğrun uğrun çaldı kalemi
Urbanoğlu Yusuf Paşa gulamı
Beğdili'nin namı tuttu âlemi
Zorunan Rakka'ya vardı Beğdili.

Budala'm der ne olacak hâlimiz
Ara yerde telef oldu elimiz
Bundan sonra Rakka'dır yolumuz
Rakka'ya sürgün oldu Beğdili.

Şiirde adları geçenlerin dışında, bu dönemde Beğdili içindeki obaların başında tesbit edebildiğimiz şu beyler bulunuyordu. Firuz Bey oğlu Şahin Bey, Cafer Bey, Kenan Bey, Kurd Bey, Ömer Bey, Hasan Bey, Murtaza Bey, Ganem Bey, Karakoyunlu Battal Bey.

İsyanın elebaşları olduğu bildirilen otuz Türkmen beyi idam edildi.⁽⁶⁾ İdam edilenler arasında Şahin Bey'in olduğunu şık Süleyman şu mısralarla dile getirmektedir.

Yusuf Paşa tuğlu fermanlı vezir
Saf tutmuş ordusu emrine hazır
Bağlandı derbentler bulundu kusur
Uyan Şahin Beyim dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna.

Duman almış şu görünen dağları
Zalim kırmış goncaları gülleri
İpe gitti obaların beyleri
Uyan Şahin Beyim dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna.

Hilibaz feleğin bize mi kasti
Aslana sığarmı tilkinin postu
Aşiret direği kara gün dostu
Uyan Şahin Beyim dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna.

Rakka'dan Colab'a döküldük yola
Kesilen kelleler gelmiyor dile
Suçumuz ne idi sürüldük çöle
Uyan Şahin Beyim dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna.

Süleyman'ım ne olacak hâlimiz
Urumeli bekler oldu yolumuz
Kırıldı belimiz Firuz Beyimiz
Uyan Şahin Beyim dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna.

Bazı Türkmen beylerini yanına çeken Yusuf Paşa, Beğdilileri önüne katarak mal, yiyecek ve davalarıyla birlikte tekrar Rakka'ya sürgün eyledi. Halk

bu konuda şöyle bir destan anlatır.

Türkmen beyleri kılıçtan geçirilmiş-
tir. Bu sırada kocası öldürülen Beydili
aşiret reisinin hanımı üçüz oğlan do-
ğurmuştur. Çocukların öldürüleceğin-
den endişe duyan kadın, sürgüne git-
meden önce çocukları dağdaki bir ma-
ğaraya götürür bırakır. Bir kaç yıl sonra
Beydili aşireti sürgünden eski yurtlarına
döner. Kadın, hizmetçisi kadınla birlik-
te çocukları bıraktığı mağaraya gider,
gördüğü manzara karşısında gözlerine
inanamaz. Üç oğlu da ellerinin baş
parmağını emerek sıhhatli bir şekilde
yaşamaktadır. Çocukların kimler tara-
fından korunup beslendiğini öğrenmek
isteyen kadın, bir kenara gizlenir bekle-
meye başlar. Gün batarken bir kurt ağ-
zında yiyeceklerle gelir ve çocukları bes-
ler. Üç oğlunu alıp çadırına dönen ana,
karayağz kılıklı oğluna Kurd Karaca, İn-
ce uzun sıırım gibi oğluna Cerid, kafası
iri boynu ince oğluna da Boynuince di-
ye isim verir. Daha sonra Türkmen oba-
ları içinde bu üç kardeşin obaları, 'Boy-
nuinceli', 'Karacakurd' ve 'Cerid' olarak
anılır. Konumuz olan Ceritler'in soyu-
nun bu koldan geldiği söylenir. Ozan
Kul Sadun, Rakka'dan Anadolu'ya ge-
lenlerden aşiretleri şöyle sual eder.

Rakka çöllerinde gelen gaziler
Acep Karacayurt geri döndü mü?
Yenile bir haber duydum oradan
Cerid Bekir öldü derler öldü mü?

Cerid Bekir öldüyse kırıldı kilit
Çöktü üstümüze bir kara bulut
Köçekli Kerim'le, Bayındır Halit
Kolu bağlı cellatlara durdu mu?

Kul Sadun'um bize çok oldu cefa
Hükmümüz geçerdi şu kaftan kafa

Ulaşlı'nın oğlu Hacı Mustafa
Alayları bölük bölük böldü mü?

Suriye'nin Halep vilayeti Rakka il-
çesine sürgün edilen Türkmenler'in Ce-
rit oymağı, çölün sıcağına dayanama-
yıp Orta Anadolu'daki eski yurtlarına
dönmeyi arzulamaktadır. Bu sırada Os-
manlı idarecilerine sırtını dayayan Ur-
ban Araplarının reisi Ceritler'den Fet-
tah Beyi'n kızına talip olmuştur.

Rakka'dan Toroslara, oradan da Kır-
şehir'e doğru yola çıkan Silsüprüoğlu
aşiretinin mensup olduğu Ceritler, ön-
lerine çıkan Urban Araplarını yenip
yollarına devam etmişler. Antakya Rey-
hanlı Türkmen beylerinden Mürseloğlu
namıyla bilinen bir bey, Ceritlerden yol
geçit parası istemiştir. Fettah Bey'in, biz
fakir aşiretizi paramız yok demesi üzeri-
ne Mürseloğlu, paranız yoksa Ceritlerin
güzel kızları olur, para yerine kız verin
 demiş. Fettah Bey, biz Araba kız ver-
memek için nice savaşlar verdik deyip
öneriyi reddetmiş ve savaşa başlamıştır.
Kul Sadun, bu olayı şöyle dile getirmiş-
tir. (7)

Gel edek gavgayı etme bahane
Kuzgunun cırnağı değmez Şahana
Mürseloğlu sıdırmazlar cihana
Kolu bazlı delilerim var iken.

Döndün mü dönesi benden yüzünü
Fettah beyim kara yazar yazını
Mürseloğlu ister Cerit kızını
Aslan gibi yiğitlerim var iken.

Kul Sadun'um seçelim mi yozları
Dar edeyim şu konduğun düzleri
Sana yâr olurmu Cerit kızları
Gözü kanlı Ceritlerim var iken.

Mürseloğlu'nu yenilgiye uğratan Ceritler, yolda Fettah Bey'i yitirmelerine rağmen, yollarına devam etmişlerdir. Fettah Bey'in ölümü aşirette derin üzüntüye neden olmuş bir çok ağıtlar söylenmiştir.

Atım var atlar içinde
Demir nalları kıçında
Eller göç etti gidiyor
Fettah Bey'im yok içinde.

Bu sırada, Osmanlı yöneticileri tarafından kandırılan Avşarlar, Ceritler'in önünü kesmek için Nizip yakınlarında pusu kurmuşlardır. Osmaniye-Bahçe ilçeleri arasında Ceritler'i takip eden Avşarlar, Ceritler'e saldırmış, çıkan kavgada Avşarlar büyük kayıplar vermişlerdir. Avşarlar buraya halen "Kanlı Geçit" demektedirler. Ozan Dadaloğlu kavga-yı şu dizelerle dile getirmiştir.⁽⁸⁾

Cerid'in göçü de uğrundu geldi
Avşar'ın gafleti sinemi deldi
Gözü kanlı yiğit komadı kırdı
Boz Kartal'a pay pay oldu ölümü.

Cerid'in uyluğu duruyor atta
Avşar'ın hopuru çıktı Yarsuvat'ta
Biz bu öğüt ile kurtulmak dertte
Nerde kaldı akıllımız delimiz.

Dadaloğlu bu iş böyle olmadı
Akıllımız delimize uymadı
Bre Cerid burda yerin kalmadı
Urumeli Kırşehir'dir yolunuz.

Galip gelen Ceritler, Kırşehir başta olmak üzere Orta Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir. Türkmenler'in Cerit oymağına mensup Ozan Kul Yusuf bu

olayı aşağıdaki dörtlüklerinde bize şöyle aktarmıştır.

Cerid Rakka'dan sökün edince
Açılsın Urum'a yolu Cerid'in
Silsüpüroğlu Fettah Beyim ölünce
Kırıldı kanadı kolu Cerid'in.

Toplansın aşiret birlik olalım
Biz bir zaman Elbeyli'den kalalım
Konuşalım bir karara varalım
Bozulmadan gitsin eli Cerid'in.

Yüz atlımız daim ileri gitsin
Sağına soluna çok dikkat etsin
Pılışka vermeden menzile yetsin
Ziyarete aşsın yolu Cerid'in.

Sineği çok Nizip ovasına varmayın
Pusu vardır Şar dağına girmeyin
Urbanoğlu kız istiyor vermeyin
Koklatman yadlara gülü Cerid'in.

Koç dağına çıktığımızı duyarlar
Her tarafa çaşıt pusı kurarlar
Mürseloğlu seni neye sayarlar
O zaten ezelden kulu Cerid'in.

Seyfe'nin karşısı koca cebeldir
Cebeli aşınca seyfü seferdir
Yüz atlımız bin atlıya bedeldir
Dönerse silaha eli Cerid'in.

Pusuya düşmeyin düz edin yolu
Sıcağa vurmayın evlad ayalı
Varıp konacağın Kırşehir eli
Keskin'de yayılır malı Cerid'in.

Ali Bey'in pek tatlıdır sözleri
Fettah Bey'in köşek gibi gözleri

Burnu hızlı da Cerid kızları
Deli etti Kul Yusuf'u dili Cerid'in.

Cerit aşiretinden Silsüprüoğlu Fettah Bey'in oğulları bir müddet Orta Anadolu'da kaldıktan sonra devlet tarafından tekrar Toroslara sürülmüşlerdir. Ceyhan yöresinin havasını beğenmeyen Fettah Bey'in oğlu Ali Bey, kardeşi Mithat'tan ayrılarak Yozgat'ın Mümünli köyüne yerleşmek istemiştir. Buna rıza göstermeyen yöre halkı olayı Çapanoğlu Ali Rıza Bey'e şikayet etmişler, Çapanoğlu, Silsüprüoğlu Ali Bey'e bölgeyi derhal terketmeleri için bir mektup yazmış, mektubu kendisine bağlı 50-60 kişilik bir kolluk kuvvetiyle göndermiştir. Mektubu getiren Çapanoğlu'nun adamları tehditkar bir tavırla, "Derhal burada dağılın" diye ihtarda bulunmuşlar. Ali Bey de, "Biz ünlü bir aşiretizi eskidenberi buralar bizim babalarımızın yurdu, biz yurtsuz yuvasız kimseler değiliz, Çapanoğlu'na söyleyin bize bir yer gösterebilir de orada oturalım." demiş ise de gelen adamlar "Biz sizi dağıtmamızı biliriz" deyip Ali Bey'in üzerine yürümüş, Bunu gören Ali Bey ve adamları kılıçlarına sarılıp bunları perişan etmişler. Kanlı çarpışmadan kaçıp kurtulanlar durumu Çapanoğlu'na haber vermiş, Çapanoğlu büyük bir kuvvet yollayarak "Bunları bu bölgeden atın darmadağın edin" demiş, Bir kaç gün sonra Mümünli köyüne gelen Çapanoğlu'nun adamları, Silsüprüoğlu Ali Bey'in Denek dağının Kuşburnu yaylasına gittiğini öğrenince, Ali Bey'i takip edip kuşatıyorlar. Bir kaç yüz adamıyla kavgaya giren Ali Bey, önüne kattığı Çapanoğlu'nun kuvvetlerini kıra kıra

Delice ırmağının yakınındaki Azgın dağına kadar takip etmiştir. ⁽⁹⁾

Ali Bey, Kuşburnu yaylasında iken Köşekli aşiretiyle birleşip Çapanoğlu'nun kuvvetlerini bir ziyafet esnasında basıp perişan etmiş, kaçanlardan ilk varanlar Çapanoğlu'na durumu olduğu gibi anlatmışlar, ikinci kol ise Çapanoğlu'na yaranmak için hiç bir şeyden habersiz yaşlı Köşekli Kadir Bey'i öldürüp başını da bir Çapanoğlu'na getirmişlerdir. İki tarafı da dinleyen Çapanoğlu, gerçeği öğrenince ihtiyar Kadir Bey'in başını getiren gruba "Yaşlı bir adamı öldürmek erkeklik değil." deyip hepsinin oracıkta başını vurdurmuştur. ⁽¹⁰⁾

Kendisi için tehlikeli gördüğü Silsüprüoğlu Ali Bey'i Padişaha şikayet eden Çapanoğlu, bir bahane ile aşiretin bu bölgede sürgün edilmesini Padişaha arz etmiştir. Şam'daki isyanı bastırmakla görevlendirilen Ali Bey, Padişahın gönderdiği fermanı alınca derhal yola koyulmuş, Şam isyanını bastıran Ali Bey ve aşiretinin beğendiği topraklarda oturmasını padişah o günden sonra serbest bırakmıştır. Silsüprüoğlu Ali Bey'in başkanlığında eski yurtlarına dönen Ceritler, Kırşehir'in Hamit köyü merkez olmak üzere Keskin ve civarını yurt tutmuşlardır. Bir Türkmen topluluğu olan bu aşiret, tarihte bir çok ünlü adamlar çıkartmıştır. Bunlardan birisi de Hamit'li Rıza Bey'dir.

Bu sırada toplu ölümlerin olduğu bir hastalıktan Silsüprü Ali ve Mehmet beyler vefat etmiş. Mehmet Bey'in hanımı ve Köçekli aşiret reisi Hamza Bey'in bacısı Hüsne kadın ölen beyler ve yetim kalan oğlu Halil için şu ağıdı yakmıştır.

Şu görünen bebrininin höyüğü
Ali bey, Mehmet bey aşret büyüğü

Kara kaş altında sırma bıyığı
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Pencereden düşen ayın ışığı
Irgalanır Halil'imın beşiği
Bu yıl beylerde mi ölüm keşiği
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Bakın gözümün yaşına
Keklik olup ötüşüme
Ağa yârim at oynatır
Şu dağların yokuşuna.

Öremedim dor atının örkünü
Sayamadım ben beyimin kırkını
Sandığa bastım da samur kürkünü
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Yüce dağ başında bir kuzu meler
Kuzunun fırkatı bağrımı deler
Halil'im pek küçük kim çözer beler
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Acı poyraz esti kökümü söktü
Bir tek dikmemin de boynunu büktü
Aşiret içinde çift beyler tekti
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Evimizin önü küllük
Siyah saçım örgü belik
Kurban olam anam bacım
Yakışır mı bana dulluk.

Değirmene varsam nöbet alamam
Dilim varıp beyler öldü diyemem
Başım sığıp konaklara gireremem
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Beyimin bıyığı karalı simden
Camadan giymiş de sırf safi yünden
Hevesim almadım şu ölen beyden
Ağlatman Halil'imın Türkmen anasın.

Al elma dalında sarı zerdali
Bulamadım yapışacak bir dalı
Halil'im küçük te Urhuya'm yeni
Ağlatman Halil'imın Türkmen ana-
sın.⁽¹¹⁾

Ağıtta adı geçen Halil Bey, Ankara
valisi Muhittin'i yakalayıp Atatürk'e
gönderen Hamitli Rıza Bey'in babasıdır.

Hamitli Rıza Bey

Hamit'li Rıza Bey'in babası şair Ha-
lil Bey, Cerit aşiretinden Silsüprüoğlu
Mehmet Bey'in oğludur. Anası Köçekli
aşiretinden Hamza Bey'in bacası Hüsne
kadındır.

Halil Bey (1274) 1858'de Kırşe-
hir'in Hamit köyünden doğmuş ve 5
yaşında köy hocasına giderek okuma
yazma öğrenmiştir. Kırşehir eşrafından
olan dayılarının yanında Kırşehir Rüş-
tüyesinde tahsilini tamamlayıp Akpınar
köyünden Ali Efendi namıyla bilinen
değerli bir hocadan icazet aldıktan
sonra baş tahsildar olarak vazife yapan
Halil Bey, 7 si oğlan biri kız olmak üze-
re 8 çocuk sahibidir. Çocuklarından il-
ki ünlü Hamit'li Rıza Bey'dir. Kurtuluş
Savaşında Mustafa Kemal'in önderli-
ğindeki milli uyanışı boğmak isteyen İs-
tambul hükümeti, Anadolu'daki bazı il-
lerin valilerini bu iş için görevlendir-
miştir. İstanbul hükümetinden aldığı di-
rektiflerle Ankara'ya dönen Vali Muhit-
tin, 1919 eylülünün ilk günlerinde tef-
tiş bahanesiyle Hacıbektaş'a gitmiş,
Çelebi Cemalettin Efendi ve Bektaşî ba-
balarını Kuva-yi Milliye taraftarlığında
caydıramayacağını anlayınca Çorum'a
geçerek Çorum Mutasarrıfı Samih Fethi
Bey ile Kastamonu'daki 58 piyade ala-

yı komutanı Mustafa Bey'i kandırmayı başarmıştı. 14 Eylül 1919 günü, İstanbul Hükümeti Dahiliye Nazırına bir bir telgraf yollayan vali Muhittin, topladığı kuvvetlerle Ankara'nın basılabileceğini bildiriyordu.

Ankara valisi Muhittin Paşa'nın faaliyetlerinden haberdar olan Mustafa Kemal, Ali Fuad Paşa'dan vali Muhittin'i tutuklamasını istemiş, Fuad Paşa Hacıbektaş'a giden valiyi Albay Osman'a takib ettirmişti. Kolordu Komutanlığına vekalet eden Mahmut Bey'le haberleşen Fuad Paşa, vali Muhittin'in mutlaka yakalanıp Sivas'a yollanması gerektiğini bildirmiştir. ⁽¹²⁾

Ankara'ya dönme kararı alan vali, Çorum'dan ayrılarak 19 Eylül 1919'da Sungurlu'ya gelmiş, oradan da Keskin'e geçmişti. Keskin'le Elmadağ arasındaki Kılıçlarbeli'nde pusu kuran Kırşehir'in Hamit köyünden oturan Kuvâ-yı Millîye reislerinden Hamit'li Rıza Bey'in Müfrezeleri vali Muhittin'i tutuklayıp Sivas'a göndermiştir. ⁽¹³⁾

1879 yılında Kırşehir'e bağlı Hamit köyünden dünyaya gelen ve amcasının kızı Şemsi hanımla evlenen Hamit'li Rıza Bey, Arapça-Farsça biliyordu. Rıza Bey, 1919 Mebusan Meclisi seçimle-

rinde mebus çıkarak İstanbul'a gitmiş, Büyük Millet Meclisinin Ankara'da açılması üzerine Kırşehir milletvekili olarak katılmış, Milli Müdafaa Encümeni üyeliği görevinde bulunmuştur. Kardeşi Haydar Bey ile birlikte beş yüz adamıyla Birinci İnönü Savaşına katılan Rıza Bey, bu savaşta büyük yararlıklar göstermiştir. Savaş sonrası Rıza Bey'in adamlarından Hüseyin ve Alişan adlı kişiler Kırıkkale'nin Cerid Kalesi köyünü basıp halkın altın ve kıymetli eşyasını gasbetmişlerdir. Köy halkı Ankara İstiklal Mahkemesine başvurarak bu işi Rıza Bey'in yaptırdığını, ayrıca Rıza Bey'in Acı adlı çiftliğine katır satın almaya gelen doğulu kişilerin Şeyh Said'in adamları olduğunu bu münasebetle Rıza Bey'in devlete isyan eden Şeyh Said'le işbirliği yaptığı doğrultusunda şahitlik etmişlerdir. Şevket Süreyya Aydemir cezaevinde beraber kaldığı Rıza Bey'i özetle şu sözlerle tasvir eder. "Aslında bir köylüydü. İri, heybetli, kara bıyıklı ve iyi huylu bir adamdı. ...Padişahın Ankara valisini kendisinin dağa kaldırdığını, Atatürk'e Ankara yolunu açtığını ve onu Çankaya'ya kendisinin oturttuğunu söylerdi. ⁽¹⁴⁾

Bir müddet sonra Mustafa Kemal'in karşısındaki grupta yer aldığı iddiasıyla suçlanan Hamit'li Rıza Bey, 11.1.1926 yılında huzursuzluk yaratan suçlarla itham edilerek, Ankara İstiklal Mahkemesinin kararıyla idam edilmiştir. ⁽¹⁵⁾

Düşündüğü gibi konuşan, saf, başarılarını siyasal rantta dönüştürmesini bilmeyen Hamitli Rıza Bey, savaş sonrası vali Muhittin gibilerinin ihtiraslarının kurbanı olmuştur. Derinlemesine

incelenirse onun akibeti, bir Türkmen beyi-olan Dulkadirli Şehsuvaroğlu Ali Bey'in akibetiyle benzerlik gösterir.

Şair olan ve 1949 yılında vefat eden Hamit'li Halil Bey, oğlu Rıza Bey'in idamını şu içli mısralarla dile getirmiştir.

Yalan dünya senden lezzet almadım
Daim ağı kattın aşım felek
Her daim ağlattın bir dem gülmedim
Hiç bakmadın gözüm yaşına felek.

Rıza Bey sehpa vasiyet etmiş
Şu mektubu evime versinler demiş
Uzatmış urgana boynunu vermiş
Daha ak düşmeden saçım felek.

Asla idamıma hiç üzülmeysin
Siz beni de öldü diye bilmeyin
Kaleli nesline selam vermeyin
Kalleşi çıkardın karşıma felek.

El bilir değilim haini vatan
İstiklal uğrunda ilk adım atan
Şahit olsun kalem zaptımı tutan
Yalan yafta taktın düşüme felek.

Cumhuriyete muhalif bir iş görmedim
Alçaklıkla namusuma leke sürmedim
Ailem şerefine hanel vermedim
Şehit namazı düştü şanıma felek.

Demişler isyana hazır duruyor
Şeyh Said'e iştirake varıyor
Dört alçak Kaleli şahit oluyor
Yalan yafta taktı düşüme felek.

Yüzbin felaketle günüm geçirttin
Nimet deyi bana zehir içirttin
Yıktın evim ta temelden göçürttün
Darbeler indirdin başıma felek.

Türküm Türk'ün imdadına yeterken
Adım adım terakkiye giderken
Vatanıma sadık hizmet ederken
Bu işler gelmezdi düşüme felek.

Üç dört alçak ittifak eylediler
Zamanında bende yardım gördüler
Bir isyana meyli vardır dediler
Bu yalan gitmedi hoşuma felek.

Kuva-yi Milliye'yi ben icat ettim
Beş yüz atlı ile harbe ben gittim
Hilafet valisin ben esir ettim
Bunları yazın mezar taşıma felek.

Kardeşlerim öldüğümü bildirtmen
Şerefimizi üstünüzden kaldırtman
Düşmanları kendinize güldürtmen
Hainler karıştı işime felek.

İnkılapta hizmet aranmaz oldu
Hakikat aranıp bulunmaz oldu
Kim vurduya gitti bilinmez oldu
Vatana bir Rıza aramak boşuna felek.

Suçlu olsam buna razı olurum
Elbet halâsıma çare bulurdum
İsteseydim döğüşerek öldürdüm
Hilebaz karıştı işime felek.

Yine sarpa uğrattılar yolumu
Vatanıma feda ettim oğlumu
Akibet sehpa gördüm ölümü
Haksızı düşürdün peşime felek.
Dünya bir fırlaktır dönüyor
Hânümanlar harap olup sönüyor
Ölüm kuşu her kapıya konuyor
Zehir kattın tatlı aşım felek.

Halil der inkılâp sehpa kuracak
Takdiri ilâhi böyle olacak

Rıza'nın hizmetin vatan bilecek
Hiç bakmadın gözüm yaşına felek. ⁽¹⁶⁾

Silsüprüoğlu Mahir ve Karaca Bey

Cerit, Silsüprü aşiretinden Hacı Hasan Bey'in oğlu Karaca, 1919'larda askerden firar edip başına topladığı bir kaç adamıyla amcasının oğlu Mahir ile birlikte eşkıyalığa başlamıştır. Kendisini

Hamitli Rıza Bey

takip eden müfrezelerden birini ayak bileğinden vurmuş, müfreze Kırşehir'e götürülürken kan kaybından ölmüştür. Karaca'yı bir türlü ele geçiremeyen yetkililer, Çerkezlerden ve Kürtlerden bazı kişileri Karaca'nın atısına katarak yakalamak istemiştir. Amcaoğlu Mahir'in ikazlarına, Çerkezler bize bir şey yapamaz deyip kulak asmayan korkusuz Karaca Bey, Mahir ile birlikte dürbünle etrafı kolaçan ettiği bir sırada Kırşehir Karahıdır köyü yakınlarındaki Buzluk dağında bu Çerkezler tarafından arkadan vurularak öldürülmüşlerdir. Karaca'nın vurulduğunu gören atı cenazelerin yanına kimseyi yaklaştırmadığı için devlet, atını vurduktan sonra cenazeleri Keskin'e getirmiş ve asker kaçağı olduğu için cenazeleri ailelerine vermemiştir. Avanoğlu köyünden bir kişi Karaca Bey'in yüzük ve köstekli saatini ta-

şırdığı için, adı bu olaya karıştığı gerekçesiyle, Karaca'nın kardeşi Fakı Mehmet tarafından köyünden alınarak köy çıkışında vurularak öldürülmüştür. Karaca ve Mahir için yakılan ağıt:

Şu görünen kahpe Buzluğun dağı
Al kana boyanmış köyneğin ağı
Vurulmuş diyorlar Hamit'in beyi
Alınan vurdular ona yanarım.

Sabahleyin kalktım yerler alaca
Satın al atımı verin ilaca
Biri Mahir idi, biri Karaca
Alınan vurdular ona yanarım.

Bir odası vardır boyraza karşı
Şen olur Karaca beyin gezdiği çarşı
Nerde Karaca'nın Mahir'in naaşı
Alınan vurdular ona yanarım.

Maşallah mıskasın boynuna takmış
Çifte mavzerini dalına asmış
Kırşehir, Keskin seyrine çıkmış
Hamitli beyini vurdular ona yanarım.

Sabahleyin kalktım yerler yaşımış
Dürbününü boğazında taşımış
Seni vuran Çerkez ne kallesimış
Alınan vurdular ona yanarım.

Atlarını bizim ata kattılar
Tüfekleri çalılara takdılar
Karaca'mı Mahir ile vurdular
Alınan vurdular ona yanarım.

Sicim bıyık, kara kaşın eğerek
Her indiği yerde kuzu yiyerek
Çerkezler vurmuşlar beyim diyerek
Alınan vurdular ona yanarım.

Dünyada iltifat etmen Çerkeze
Gayet kalles olur koyman merkeze

Gafil ölüm tesir etti herkese
Alınan vurdular ona yanarım.

Teyzen döşşek döksün, bibin de yorgan
Seni vuran Çerkezlerde sizlere kurban
Daha evlenmedi Karaca'm ergen
Alınan vurdular ona yanarım.

Kuzu bizim amma bize vermezler
Aradaki muzuları görmezler
Yiğitlerin kıymetini bilmezler
Alınan vurdular ona yanarım.

Üç kağınyı arka arkaya düzdüler
Karaca'mın tebdilini bozdular
Çukurları mezar diye kazdılar
Alınan vurdular ona yanarım.

Çerkezler de pusu kurmuş başıma
Hiç acımaz kurşun atar peşime
Kadınlar ağlaşır vurur döşüne
Alınan vurdular ona yanarım.

Mavlâm kahreylesin Çerkez sürüsün
Hiç komasın şu âlemde birisin
Elleri kırılın, kanı kurusun
Alınan vurdular ona yanarım.

Söyleyin Silsüpür beyleri gelsin
Bulsun Çerkezleri ahımı alsın
Aşiret ağlasın yavrular yansın
Alınan vurdular ona yanarım. ⁽¹⁷⁾
X X X
Karalı haber de köye duyuldu
Aşiretler bir araya derildi
Gıran geldi bizim beyler kırıldı
Doldur mavzeri de çalam düşmana

Emmim oğlu düşmeyelim pişmana.
Yılanlı deresi on sekiz koyak
Karaca'm açmadı bir telli duvak
Alişan Bey derki Karacayı bulak

Doldur mavzeri çalam düşmana
Düşmeyelim emmim oğlu pişmana.
Beyleri vurmuşlar derbent başında
Karaca'm da daha yirmüç yaşında

Birinin alnında birinin döşünde
Doldur tufengi de çalam düşmana
Emmim oğlu düşmeyelim pişmana.
Mahir Bey'de Karaca'nın menendi

Yiğit idi Çerkezlere güvendi
Mevta'yı görünce kalbim inandı
Doldur tufengimi çalam düşmana
Emmim oğlu düşmeyelim pişmana.

Silsüpüroğlu Yusuf Bey

Hamitli Rıza Bey'in oğlu Yusuf Bey, Fransa'da tahsil gördükten sonra yurda dönmüş, İstanbul'da Şevket Süreyya Aydemir ve arkadaşlarıyla siyasi çalışmalarından bulunmuştur. Yusuf Bey, bir müddet takipten sonra güvenlikte sorunlu kişiler tarafından komünizm suçlaması ile göz altına alınır. Gözaltındaki sorgulama sonrasında gördüğü işkence nedeniyle hastalanır. Serbest bırakılınca Keskin'e ailesinin yanına gelir. Kısa bir süre hasta yattıktan sonra 22 Mayıs 1945 yılında ölür.

Oğlu Rıza Bey'in idamı, Torunu Yusuf Bey'in ani ölümü, Silsüpüroğlu Halil Bey'i derinden sarsmıştır. Halil Bey, torunu Yusuf Bey için şöyle ağlamıştır. ⁽¹⁸⁾

Derûnumda alev ateş yanıyor
Yangıyı yangıya kattı da gitti
Göz bebeğim bir ocaktı sönüyor
Aklımı başımdan aldı da gitti.

Böyle imiş mukadderin yazısı
Hiç çıkarmı yüreklerden sızısı

Rıza'dır babası, Yusuf kuzusu
Derdime dertleri kattı da gitti.

Viran bağlarda bülbü!ler ötmez
Hayâli aslâ karşımda gitmez
Yusuf her ülkede türeyip yetmez
Silsüpür şerefini aldı da gitti.

Halil doksan sene hayatta durdum
Nice türlü türlü felaket gördüm
Samur kürklü, kom bıyıklı yiğitler verdim
Yusuf hepisine baş oldu gitti. ⁽¹⁹⁾

Silsüpüroğlu Doğan Gürbüzürk

Urfa, Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüzürk, Kırşehir Hamit köyünde oturan Türkmen Cerit aşiretinden Silsüpüroğlu Hüseyin Bey'in oğludur. (1) Viranşehir Kaymakamı iken, arazi bölüşümündeki çıkar ve rüşvet ağının çökertilmesi için mücadele ettiği bir zamanda 21.5.1967 pazar günü saat 16 sıralarında muammalı bir şekilde ölmüştür. ⁽²⁰⁾

İlçenin Savcısı İbrahim Sönmez'in,

Gürbüzürk'ün ölümünden sonra zamanın Adalet Bakanı Hasan Dinçer'e çektiği telgrafta şöyle demektedir.

"Dürüstlük timsali hümanist insan örneği ideal arkadaşım kaymakam Doğan'ı kaybettik. Doğan ve ben gücümüz nisbetinde yedirmemeğe çalıştık. Olaylara bizzat kendimiz koştuk. Bir aile geçimsizliği yüzünden gerçi o intihar etti, onu intihara çevreşi sürükledi. O idarenin ben Adliyenin şerefini koruduk, sizden tek isteğim bir ağabeyimiz olmanız hasebiyle bu kötü çevreden beni kurtarmanızdır. Üç gündür göz yaşları içinde uykusuz ve huzursuzum. Hürmetlerimle." ⁽²¹⁾

Gazeteci Fikret Otyam yazdığı kitabının bu konuya ayırdığı bölümünde o günlerde çıkan gazetelerde bu olayı aktararak şöyle vermektedir."Kaymakama rüşvet vermek isteyen yolsuzluk sanığı 3 memur derhal tevkif edildi. Urfa valisi Kemal Gazezoğlu'nun hazine arazilerinin kiralanmasında yolsuzluk yaptıkları iddiasıyla işten el çektiirdiği hazine avukatı 5 memurdan 3'ü derhal tevkif edilmiştir. Kaymakam Doğan Gürbüzürk ilgililer tarafından tebrik edilmiştir.

Doğan Gürbüzürk'ün ölüm dosyası kendisini evinin kapısına asarak intihar etmiştir şeklinde kapatılmasına rağmen halâ esrarını korumaktadır. Bir çok dedikodudan sonra ceset, İstanbul'a Adli Tıp Kuruluna gönderildi. Ölümün boğulmadan olmadığı anlaşıldı. ⁽²²⁾ Kardeşleri başta olmak üzere akrabaları bu intihar olayına inanmadılar. Hırçın, cesur, yiğit, yurtsever Kaymakamın bir komploya kurban gittiği kanısına vardılar. O yurtsever bir kaymakam idi, kendi gitti adı kaldı yadigar.

O bir doğandı.
Kor gibi ışıldayan gözleriyle gürbüz,
Türk kalelerinde yalın kılıç savaşı bir
kahramandı.
Yenilmez iç güdüsüyle,
Nemrut'un puşt zulasındaki kara örüm-
ceğin ağına,
İbrahim, misâli düştü kaldı.
Bilmezdi ki, orda her sona eren gün,
Kalleşe dost,
Yiğite düşmandı.
Doğan, doğan,
Burası Mezopotomya, burası
Harran'dı.

Toprağı ihanet, gözyaşı kandı.

**Cerid Silsüpüoğlu Ali Bey'in ölmesi
üzerine, oğlu Osman Bey'e II Mahmut
tarafından yeniden verilen fermanın
kopyasının latin harflere çevirisi:**

İşbu bin iki yüz elli beş (1255-1830)
Rebiül-Ahiri'nin (Temmuz) 19 günü
taht-ı âli taht-ı Osmanî üzerine culus-ı
hümayunnamesine me'mun şahânem
vaki olub umumen tecdid-i berat olun-
muş fermanım olmağın binaen ala
zalı kemakan Hümayunuma merbut
Silsüpür Ceridi Mukataası Mir aşireti iş-
bu rafi-i terfiaten hakani kudretül
emasil vel akran Osman Bey zide kad-
ruhu yedinde bulunan beratın getirip
tecdidi rica eylediği acilden kuyûdladı.
İmtizacım maden-i mezbur emini es-
bak Abdurrahman Bey varidül evradın
arzuhalinde mukataa-i mezburun Mir
aşiretinden Ali Bey bundan akdem
vefatına mebni mahlulinden Mir aşire-
tinin mezbur müteveffa-yı merkum Ali
Bey hafidlerinden Osman Bey tevcih
oilunur. Yedine beratı şerif verilmesi
hakkında inha ve Keskin kazası naib-
inin verdiği ilam selaiyat ve tekata-i

mezbure mutasarrıfları Muhammed
Bey ve Hamza Bey taraflarından ilam
ettirilerek iktizasına harcı amirem
nazırı işbu müteveffa Mir Ali vefatın-
dan istisla olundukta Mir aşiretinin
mezbur müteveffa-yı merkumun uh-
desinde olanlarını ve bu makule
terekan mukataatı cemaati Mir aşiret-
lerinin azl ve tayinleri malikane
mutasarrıfının inhasına maktuta ittiği
Mir aşiretinin mezbur emin-i ileyhin
arz-ı mucibince merkuma tavsiye olun-
ması hususunda muma-ileyha taraf-
larında ilam olunmuş olduğuna inha ve
ilam olunduğu üzere salifizzikr Mir aş-
retli mezbur müteveffa-yı merkumun
mahlulinden bila tayin uhdesine tevcih
olunarak, yedine berat-ı şerifim itasını
mecburen ilam itmiş olmakla arz-ı ilam
olunduğu vechile salifiz-zikir 1246-
1830 senesi zilhiccesinin (mart) on
dördüncü günü tarihli virilmiş olan
berat-ı şerif ile uhdesinde olduğu der-
kar olmakla tecdid-i berat-ı celili kuv-
vetim şerif verilmek babında ferman-ı
âli şanım sadır olmakla hakkında
mezd-i inayet-i padişahanım zuhura
gelip 1255-1839 senesi zilhiccesinin
(mart) 18. günü tecdiden bu berat-ı
hümayunu verdim. Ve buyurdum ki
muma-ileyh Osman Bey zide kadruhu
vechi meşruh üzere aşiretin mezbur oş-
riyetlik mezbur müteveffa-yı mer-
kumun mahlulünden kema fis-sabık
mutasarrıf zabt ve idaresine başka kim-
se kendisine bu işte hiçbir engelleme
yapmasın, böyle bileler ve alamet-i
şerifime itimat kılalar.

**II Mahmut
1255-(1839)
Zilhicce**

KAYNAKLAR

İlhan Şahin, XVI. Asırda Halep Türkmenleri, S. 694,695,696. Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı 12, İst. 1982. Prof. Dr. Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği, S. 8, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yük. Kurumu, Ank. 1989.

Baki Yaşa Altınok, Öyküleriyle Türküleriyle Kırşehir Ağıtları,

Türklerde Devlet Anlayışı, Haz. İsmet Parmaksızoğlu, S. 116, Başbakanlık Basımevi, Ank. 1982.

Rudi Paul Lindner, Göçebeler ve Osmanlılar, S. 170,171, Çev. Müfit Günay, İmge Kit. Ank. 2000.

Silahtar Fındıklılı Mehmet Ağa, Nusretname, C. I. S. 246,250.

Cengiz Orhonlu, Osmanlı İmp. Aşiretlerin İskanı, S. 57, Eren Yay. İstanbul.

Ahmet Refik, Anadolu'da Türk Aşiretleri, S. 84,85,86,87. Enderun Kitabevi, İst. 1989.

Necati Silsüprüoğlu, Hamitli Halil Bey'in Şiirleri, S. 8, Ank. 1958. Bekir Sami Beyazıt, Kozanoğlu'ları İsyanı ve Güneydeki Aşiretlerin İskanı, S.14.

Kırşehir Destanları, nr. 4. Ahmet Z. Özdemir, Avşarlar ve Dadaloğlu, S.149. Dayanışma Yay. Ankara.

Necati Silsüprüoğlu, a,g,e. S. 6.

Kırşehir, Akçakent, Hamzabey

Köyünden Öğr. Hacı Özdemir, 12.3.1930 Doğ.

Gülbüz Gürbüztürk, Keskin, 1929 Doğ. İlk Okul, Bülent Gürbüztürk, Keskin, 1966 Doğ. Lise.

Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, C. I. S. 295, T.T.K. Basımevi Ank. 1966.

Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, S. 192, İst. 1953. Naşit Hakkı Uluğ, Hemşehrimiz Atatürk, S. 34, Türkiye İş Bank. Yay. İst.

Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, S. 380, Remzi Kitabevi İstanbul.

Halil İbrahim Uçak, Tarih İçinde Haymana, S. 52,53, 1985. Naşit Hakkı Uluğ, a,g,e. S. 34.

Kırşehir Destanları, nr. 23.

Murat Başer, Kırıkkale, Yenyapan Köyü, 1930 Doğ. İlk Okul. Gülbüz Gürbüztürk Keskin, 1929 Doğ. İlk Okul. Bülent Gürbüztürk, Keskin 1966 Doğ. Lise.

Gülbüz Gürbüztürk, Bülent Gürbüztürk.

Gülbüz Gürbüztürk, Bülent Gürbüztürk.

Fikret Otyam, Gide Gide, S.51. 1967, Fikret Otyam, a,g,e. S. 110.

Kim, 7 Temmuz 1967 Cuma, Sayfa 4.

Fikret Otyam, a,g,e. 111.